

הקדמה לפרק ב' בכרוניקה של משפחת אריה מסמוקוב

לאחר גרוש המשפחה מוינה בידי הקיסר, היא מוצאת את עצמה, בשנת 1774, בעיר ווידין שבבולגריה בחוסר כל.

לפני שהמחבר מתפנה להמשיך את סיפור המשפחה, ולספר כיצד נחלצה מן המצב הקשה, לקראת בניית השושלת והקמתה מחדש של האימפריה הכלכלית בסמוקוב, המחבר מבצע קפיצה בת כ- 100 שנים, לזמנו שלו. הוא מספר לנו אודות מאורע שעבר על משפחתו שלו בקונסטנטינופול.

המחבר עובר כאן למאמר המוסגר הראשון, מעשרות רבות מאוד של מאמרים מוסגרים, המלווים את הכרוניקה. זוהי דרכו של המחבר לקטוע את רצף הסיפור הכרונולוגי ולתבל אותו באירועים היסטוריים ואישיים מאוחרים מהאירוע המתואר כאן, וכן מנהגים ותיאורים הקשורים לחיי יום יום, ביקורת חברתית, הסבר השוואתי על העניינים החברתיים והמוסריים, וכן אירועים ומסורות שנועדו להאדרת המשפחה.

כפי שנקרא להלן מטרת המחבר במאמר מוסגר זה היא להשכיל את הקורא באורחות החיים ומנהגי הרמון הסולטאן, וכן להוסיף אמינות לאגדה על הקיסרית חוטפת הילדים, באמצעות עדות אישית ובה סיפור דומה על הסריס הראשי בארמון הסולטן, המנסה לפתות נער יהודי לבוא אל ההרמון.

ונעבור כעת לפרק השני בכרוניקה:

הביוגרפיה של משפחת אריה מאת צ'לבי משה אברהם אריה ה-II פרק ב': על עזריה אריה וראש הסריסים בהרמון הסולטאן

תרגום מספרדית-יהודית, יוסף עוזי לוי, בן שרה נינה לוי לבית אריה, 2018

עמודים 13-16

חושבני שיתכן שיהיו כאלה מבין הקוראים היקרים, שיחשבו שהסיפור שסופר לעיל¹ אינו אמת. לפיכך, אכתוב להלן בפרק זה, למרות שאין מקומו כאן, אודות מאורע שני, דומה לו, אשר עבר על משפחת אריה שלנו בקונסטנטינופול בשנת 5638-39 (1878).

היה זה בשנת 5638-9 (9-1878), כשמצאנו עצמנו, כל המשפחות, צאצאי צ'לבי משה א. אריה הראשון, בקונסטנטינופול, מכיוון שבאותו הזמן הייתה מלחמת טורקיה-רוסיה. בולגריה הפכה לנסיכות² נפרדת בשליטת התורכים. כל משפחת אריה שהתה בקונסטנטינופול עד גמר המלחמה. כאשר נחתם הסכם

1 אודות הקיסרית שחטפה את אברהם אריה.

2 נסיכות עצמאית בשם רומליה המזרחית, שבירתה פלובדיב, אשר קמה בתראקיה בשנת 1878 לאחר המלחמה העות'מאנית-רוסית ומכוח הסכמות קונגרס ברלין. רומליה המזרחית התקיימה עד שנת 1885, מועד בו סופחה לבולגריה

השלום, התחילו כל ראשי המשפחה - האבות, לנסוע לסמוקוב כדי לראות אם אפשר כבר לשוב לסמוקוב עם משפחותיהם, כי הוצאותיהם היו מאוד גבוהות. ובאותו זמן אני - **צ'לבי משה א. אריה השני** (מחבר ביוגרפיה זו) נותרתי בקונסטנטינופול עם כל משפחתי, מכיוון שהסניור אבי³, עזב לסמוקוב. **עזריה**, הבן השני של הסניור **יצחק גבריאל אריה**, נשאר בקונסטנטינופול לבדו, כי כל משפחתו נסעה לסמוקוב, והוא גר בבית שלנו בטיפולה המסור של **אשתי ביין**⁴, שהיא אחותו של אותו **עזריה**, שנולד בשנת 5624 (1864). הבית שבו גרנו היה בשכונה Orta Kiovi⁵ בבית האבן של Portokal Oglu. בית הספר שבו ביקר היה ב- **pera (Beg-Oglu)**⁶, ומאחר שהיה במקום רחוק, כל יום נסע ב- **טרמוואי**⁷ (חשמלית).

יום אחד הבחין עזריה **שראש הסריסים (el grande Hadoum-Agasi)** של **אם הסולטאן (valid sultan)** של הסולטאן עבדיל-עזיז (**Abdul Aziz**), נמצא באותה חשמלית. הסריסים שמרו בהרמון איהומאיון⁸ ולראש הסריסים הייתה דרגת פחה.

סריסים הם ברובם **ערבים**. קנו אותם בכסף וכדי להופכם לסריסים גרמו להם לאבד את גבריותם, ולאחר מכן יכלו להישאר בהרמונות של הנשים התורכיות. כדי להסיר את גבריות הסריסים, הושיבו אותם ערומים על חול די חם, והחזיקו אותם כך כחודש ימים. המומחים שזהו מקצועם, יודעים כמה זמן דרוש להחזיקם כך. רובם מתו כי לא יכלו לסבול את חום החול. סריסים כאלה היו לכל הפחוות הגדולים, למרות שבעלות על סריסים אסורה באיסור חמור, אבל אצל התורכים הכול אפשרי.

אספר לכם על המושג **valid sultan**, רוצה לומר, אם הסולטאן. בהיותה אם הסולטאן היא נחשבת למלכה. אצל כל שאר המלכים אשת המלך נקראה המלכה, כאן אצל הטורקים היא נקראת **וואליד סולטאן**, דהיינו אם המלך. ולמה נחשבת למלכה? לסולטאנים הטורקים היו נשים רבות, וכל אישה מנשותיו נקראה וואליד סולטאן אחרי שילדה והסולטאן לא בא אליה עוד. היא נשארת כדי שכאשר בנה יומלך, היא תהפוך מלכה⁹. הסריסים נועדו לשמור על אותן הנשים.

3 **הסניור אבי**, במקור: **mi S- eur Padre** ביטוי של כבוד כלפי האב, כמו כן נכתב בכרוניקה גם לגבי אם: **mi S- ra madre**.

⁴ לפי עץ המשפחה שמה של האישה הוא **בליה**. על פי עדות בת זמננו, בדיאלקט של המשפחה ה-ל שותקת. המחבר כותב להלן כי הוא מכנה את גיבוריו לפי השמות, לרבות שמות החיבה, בהם נהגו לכנותם הקרובים להם בימי חייהם.

⁵ כך במקור. בתורכית Ortaköy ("הכפר האמצעי") שכונה בצפון איסטנבול, בחלק האירופי, בעבר כפר דייגים.

⁶ בתורכית Pera Beyoglu, "העיר החדשה", רובע באיסטנבול.

⁷ ה- tramvai של אותו הזמן, פעל באיסטנבול מאז 1869 והיה קרונית על מסילה שנגררה בידי סוסים.

⁸ במקור בלדינו Harem ihomaioun, הוא ההרמון המלכותי ובתורכית: Harem-i Hümayûn

⁹ ברגע שאחת מנשי הסולטאן ילדה בן זכר היא פסקה לחלוטין לשמש את הסולטאן, המשיכה לחיות בהרמון כשהיא אסורה על כל אדם, בפיקוח הסריסים, בצפייה לגורל בנה – האם יוכתר לסולטאן?

וכפי שנאמר, עלה גם הדום אגאסי (ראש הסריסים) האמור על אותה חשמלית שעליה עלה גם עזריה, וברגע שהסריס הבחין בו לידו, הצדיע לו בהצדעת **Temana**¹⁰ של ברכה לשלום, ואמר לו ברוגע: "מאיפה אתה **אוגלום?** (בן), ולהיכן אתה הולך?". ועזריה, בהיותו ילדון בישן מעט, וכדי שלא לדבר הרבה עם אנשים רמי מעלה כאלה, מצא לנכון שמוטב לו להגיד רק שהוא הולך לבית הספר, וראש הסריסים השיב לו: "טוב מאד הדבר שאתה עושה. ובמיוחד, שאתה כל כך טוב, וילד כה יפה, בוא איתי, אקח אותך לארמון הסולטאן, שם תשהו, אתה וכל בני משפחתך כל ימי חייכם". בשמעו את דברי ראש הסריסים נבעת עזריה מרוב פחד, עד שצבע פניו השתנה מאדום לצהוב חיוור, וחיפש מהר להיפרד מראש הסריסים. הוא מצא אפשרות לרדת מהחשמלית, וירד ב- **טופ האנה**¹¹, חיכה לחשמלית שנוסעת ל-**אורטה קיובי**, וחזר הביתה.

כשראתה אותו אחותו **בייו חוזר**, רצה לקראתו בקוצר רוח, ושאלה אותו ברוגע לסיבת שובו, כי ראתה שפניו משונים. עזריה סיפר לה כל אשר קרה בחשמלית. באותו היום לא הירשתה לו אחותו ללכת לבית הספר, והחזיקה אותו בבית, כדי שינוח. עקב כך לא חזר יותר לבית הספר בשכונת **פרה**, אלא לבית ספר ב- **אורתה קיובי**. מאז, תמיד כשדברו אתו על מה שקרה, החווירו פניו ולכן לא דברנו אתו על כך לעולם¹².

¹⁰ **Temana** הנה מחווה של הצדעת ברכה נוסח תורכי. היא המופיעה פעמים רבות בכרוניקה ומשמשת ביחסים בין-אישיים כמו גם במהלך טקסים בקהילה. במקום אחר בכרוניקה מתוארת המחווה כך: ידו של המברך מוגשת אל פיו למעין נשיקה ומשם מעלה נוגעת בראשו.

¹¹ שכונה ברובע ביוגלו באיסטנבול

¹² המשכה של הכרוניקה וכן עצי המשפחה מאירים מעט את נסיבות המאורע ואת דמותו של עזריה. בעמוד 2011 לכרוניקה הוא מכונה = Azaria el ermozo = עזריה היפה. עזריה נפטר עירי בשנת 1895 בגיל 31.